

מסמך רקע בנושא:

חלוקת סמכויות במשק המים – המצב בפועל

גרסת אינטרנט

מוגש ליו"ר ועדת החקירה הפרלמנטרית לעניין המשבר
במשק המים דוד מגן

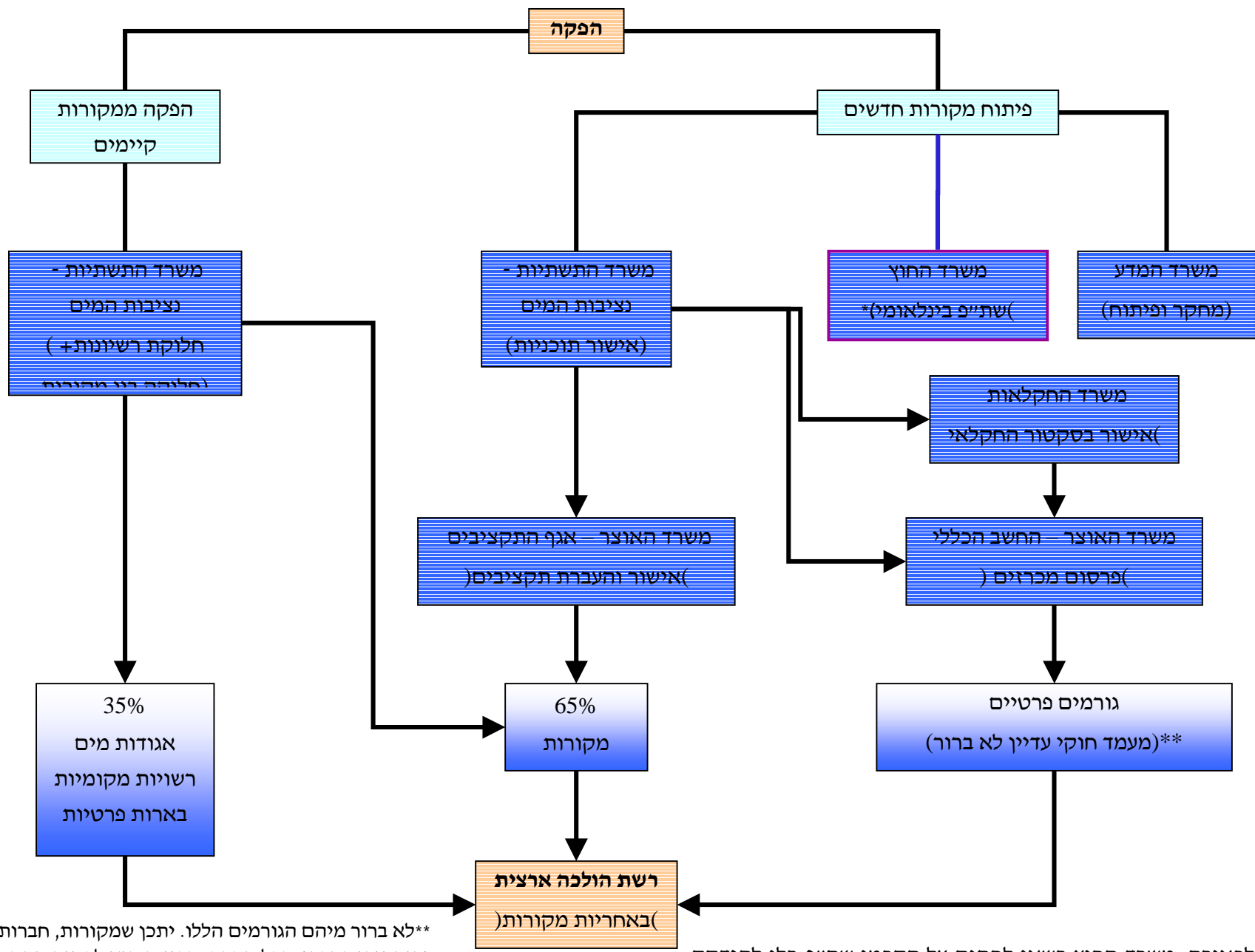
כתיבה: אלעד ואן גלדר, עובד מחקר ומידע
אישור: מיכל בר אילן ירושלמי, מנהלת מחלקת מחקר

כ"ג באלול תשס"א
11 בספטמבר 2001

תמצית

מסמך זה מהווה הרחבה של המסמך בנושא: "המסגרת המשפטית, הגופים ומשרדי הממשלה הקשורים בנושא משאבי המים" שהוגש לחה"כ דוד מגן ב- 5 ליולי 2001. המסמך מציג את חלוקת הסמכויות כפי שמתקיימת בפועל במשק המים בישראל. כדי להקל על הצגת הממצאים והבנתם, חולק המסמך לפי הסמכות ולא לפי הגוף האחראי. הסמכויות הנידונות הן הפקה, הולכה, הקצאה, תימחור, איכות המים ומחקר. הממצא העיקרי העולה מהמחקר הוא כי בכל אחד מהתחומים מתחלקת האחריות בין מספר גופים מה שיוצר סרבול בירוקרטי רב וגלגול האחריות מגוף לגוף. עוד עולה, כי גם כאשר האחריות ברורה, לרוב לא מצויד הגוף האחראי ביכולת אכיפה או ביצוע או שעליו לקבל אישורים כה רבים שאינם יכול לפעול.

- האחריות על **ההפקה** מתחלקת בין נציבות המים, מקורות, אגודות מים פרטיות, משרד החקלאות, משרד הביטחון ומשרד האוצר (החשב הכללי ואגף התקציבים).
 - האחריות על **ההולכה** היא של מקורות באופן כמעט בלעדי, אך גם הרשויות המקומיות מעורבות.
 - האחריות על **הקצאת המים** מתחלקת בין נציבות המים, משרד החקלאות, משרד התשתיות, משרד החוץ והרשויות המקומיות
 - ההחלטות על **תימחור** המים מתבצעות בידי מועצת המים, משרד הפנים, משרד האוצר, ועדת הכספים, ומשרד החקלאות.
 - האחריות על **איכות המים** מתחלקת בין משרד הבריאות, המשרד לאיכות הסביבה ומקורות.
 - **המחקר** מתבצע לרוב בידי גופים פרטיים, אך באחריות משרד המדע.
- תיאור סכמתי של מבנה משק המים מופיע בתרשים המצורף

**לא ברור מיהם הגורמים הללו. יתכן שמקורות, חברות ישראליות או חברות זרות יזכו במכרז. בכל מקרה, הכוונה היא לבניית מתקנים בשיטת BOT, כלומר ללא הוצאות מתקציב המדינה.

*לכאורה, משרד החוץ רשאי לחתום על הסכמי שת"פ בלי להזדקק לאישור משרד התשתיות או משרד האוצר

1. כללי

מטרת מסמך זה להציג את חלוקת הסמכויות במשק המים בישראל, תוך ניסיון לשלב בין המצב החוקתי למצב המתקיים בפועל, והוא מתבסס על נייר רקע שהוכן ע"י מרכז המחקר והמידע בנושא "המסגרת המשפטית, הגופים ומשרדי הממשלה הקשורים בנושא משאבי המים" שהוגש לח"כ דוד מגן בחמישה ביולי 2001. בשל מורכבות התמונה אשר עלתה מן הסקירה הראשונית ומתוך כוונה לפשט את הדברים באופן שיקל על הבנתם נעשתה כאן החלוקה לפי הסמכות (הפקה, הולכה, מחקר וכיו"ב) ולא לפי הגוף האחראי, זאת משום שחלק מהבעייתיות נובעת מהעובדה שיש סמכויות המתחלקות בין מספר רב של גופים.

2. הפקה

- את הפקת המים – קרי שאיבתם או ייצורם – ניתן לחלק לשניים:
 - הפקת מים ממקורות קיימים – שאיבה מהכנרת והאקוויפרים, טיהור קולחין, התפלת מים מליחים וכיו"ב.
 - פיתוח מקורות מים חדשים – הקמת מפעלי התפלה חדשים, קידוח בארות חדשות וכיו"ב.

2.1 הפקה ממקורות קיימים

- **65% מקורות:** על רוב ההפקה ממקורות קיימים – כ- 65% אחראית החברה הממשלתית "מקורות" מתוקף סמכותה המוגדרת בחוק המים.
- **35% אגודות מים:** כ- 35% מהמים מופקים על ידי עשרות **אגודות מים** אזוריות (השייכות על פי רוב לחקלאים), בארות פרטיות ורשויות מקומיות.

2.1.1 רישוי, פיקוח וקבלת החלטות

הגוף האמון על פיקוח וקבלת החלטות בנושא ההפקה הוא **נציבות המים**, הכפופה למשרד לתשתיות לאומיות. הנציבות גם מוסמכת לתת רישיונות למתקנים להפקת מים (כולל טיהור). הנציבות היא המחליטה על חלוקת ההפקה בין המקורות השונים בכפוף להקצאות (כלומר, כמה מים יופקו מכל אחד מהמקורות הקיימים). לצורך מתן רישיונות להפקת מים, לרבות קולחין, בתוך המגזר החקלאי יש צורך גם באישור **משרד החקלאות**. **משרד הביטחון** אחראי על מתן רישיונות ופיקוח בתחומים הנתונים לאחריותו – שטחי המנהל האזרחי, שטחי אש ושטחים אחרים שמוגדרים ביטחוניים.

2.2 פיתוח מקורות חדשים

המשרד לתשתיות לאומיות אחראי על משק המים, ולכן גם על תכנון עתידי שלו, המשרד פועל באמצעות **נציבות המים והשירות ההידרולוגי**. גופים אלו אחראים על תחזית ההיצע והביקוש לאורך זמן ועל תכנון פרויקטים לאורך המסקנות העולות מתחזית זו. הגוף שהיה אחראי לתכנון עתידי של משק המים בישראל, הוא **תה"ל**, אולם מאז הפרטת החברה היא כבר לא משמשת בתפקיד זה, ואין אף גוף שהחליף אותה.

משרד האוצר מעורב בפיתוח פרויקטים ממספר בחינות, המתבטאות בשלבים שונים בתהליך: האוצר אחראי על תכנון עתידי של המשק בישראל, ומשק המים בכלל זה שכן, כאמור, האוצר מקצה כספים לצורך סבסוד ותמיכה במשק המים. האוצר מתבסס על תחזיות ומחקרים של נציבות המים ועל מידע ממשרד החקלאות כדי לגבש את המלצותיו, והוא כפוף **להחלטות ממשלה** בנושא העברת תקציבים לפרוייקטים בתחום המים. עם זאת, לעמדת האוצר יש משקל רב וביכולתו להשפיע רבות על כיווני הפיתוח. כמעט ולא ניתן ליזום פרויקטים חדשים ללא תמיכת שר האוצר, הנשען לרוב על המלצות הדרג המקצועי. כך, למשל, לאורך רוב שנות התשעים מנע האוצר פיתוח מפעלי התפלה בטענה שהעדיפות הראשונה צריכה להינתן לניצול נכון של משאבי המים הקיימים ולרציונליזציה של משק המים, וכי התפלה תיצור תחושה מוטעית של שפע ולכן תעצור את צעדי ההתייעלות. על ההמלצות אחראי **אגף התקציבים** המתכנן את תקציב המדינה ולכן גם את התקציבים שיוקצו לפיתוח פרויקטים בתחום המים והוא גם צריך לאשר את הקצאת הכספים לפרוייקטים חדשים.

בנוסף, **החשב הכללי** באוצר אחראי על פרסום מכרזים לפרוייקטים חדשים כגון יבוא מים או התפלה, והוא זה שמעביר את הכספים בפועל ולכן אישורו נדרש לכל הוצאה. כמו בגופים ממשלתיים רבים, החשב של נציבות המים וצוות עובדיו כפופים למשרד האוצר מה שמעניק לאוצר עוד סמכויות בפועל שכן הוא אחראי על תקציב נציבות המים, מקורות, הביוב, צווי רכישה וכיו"ב. רק החשב הכללי מוסמך (יחד עם גורם נוסף) לחתום על הסכמים המחייבים את המדינה כלפי גורמים שלישיים (יבוא מים, התפלה). ולבסוף, כיוון שרוב מתקני המים הם רכוש המדינה, החשב הכללי, מכח חוק נכסי המדינה, מפקח על ניהולם ואחזקתם הנאותה בידי המשתמשים (מקורות, חברות התפלה פרטיות וכיו"ב).

למעשה, **לשר האוצר** השפעה פוטנציאלית רבה מאוד בנושאים אלו, בהתאם לאישיותו, מעמדו ורמת המעורבות שלו. לדוגמה, שר האוצר שוחט הוא זה שיזם את המכרזים על התפלת ויבוא מים, את חוק תאגידי המים ועוד. במילים אחרות, כיוון שאין הגדרה רשמית לחלוקת הסמכויות, בייחוד בין שר התשתיות לשר האוצר, ההשפעה היחסית של כל אחד מהם נגזרת משיקולים חיצוניים.

משרד הפנים והרשויות המקומיות אחראים בעיקר על פרויקטים בתחום הביוב, לרבות טיהור. שר הפנים יכול לחייב רשות מקומית להקים ביוב בתחומה ואף לאשר לה להתקין ביוב גם מחוץ לתחומה. בנוסף, חלק מהרשויות המקומיות מקימות מערכות טיהור שפכים בעצמן. מי הביוב המטוהרים (קולחין) משמשים ברובם להשקייה חקלאית אך חלקם נשפך לים.

משרד החוץ מנהל את המו"מ עם המדינות השכנות, שבמסגרתו גם הוחלט על הקמת פרויקטים משותפים (בייחוד מדובר על פרויקטים ישראלים-ירדנים אך יש גם פרויקטים רחבים יותר). המשרד גם מעורב במו"מ עם תורכיה על יבוא מים ומעודד את ביצוע העיסקה משיקולים מדיניים.

החל מ- 1996, **משרד החקלאות** בתיאום עם **המשרד לתשתיות לאומיות** אחראים על תוכנית הפיתוח השנתית של משק המים ועל חלוקתה בין נושאי פיתוח המים לבין אספקת המים לחקלאות (עד 1996 היה זה משרד החקלאות בלבד). משרד החקלאות מאשר את החלטות נציב המים להענקת רשיונות הפקה להקצאת מים (לרבות קולחין) במגזר החקלאי ומשרד התשתיות מחוייב להתייעץ בו לפני קבלת החלטות על פיתוח מקורות מים, אולם הסמכות היא של השר לתשתיות לאומיות. יש מחלוקת בשאלה האם **מקורות** צריכה להיות אחראית גם על פרויקטים נוספים להפקת מים (בייחוד התפלה וטיהור קולחין) או שההפקה צריכה להיות באחריות גופים אחרים (ממשלתיים או פרטיים). התומכים טוענים כי מקורות הוא הגוף המקצועי והמנוסה ביותר בישראל בתחום הפקת מים. המתנגדים טוענים כי כבר במצב הנוכחי מקורות היא מונופול, וכי יש להפריד בין האחריות על תשתית ההולכה לבין האחריות על ההפקה (כולל קביעה של ועדת ארלוזורוב כי יש להפריד את מקורות מחברות הבת שלה העוסקות בתשתית).

3. הולכה

כל תשתית ההולכה הארצית, כולל המוביל הארצי (או "מפעל המים הארצי"), וכן תשתית ההולכה האזורית נמצאים בבעלות **מקורות**. החברה אחראית על הולכת המים עד לרשויות המקומיות, אך התשתית וההולכה עצמה בתוך הרשויות עד לבתי הצרכנים היא באחריות **הרשויות המקומיות**, בחלק מהמקרים ישירות ובמקרים אחרים באמצעות חברות עירוניות. יש לציין כי בדו"ח ארלוזורוב נקבע כי יש להפריד את מקורות כחברה האחראית על הפקת המים, מחברות הבת שלה האחראיות על בניית התשתיות. ברוב המקרים, **אגודות המים** האזוריות – המפיקות מים – גם מוליכות בעצמן את המים לצרכנים כיוון שמדובר במרחקים קצרים ובכמויות קטנות של מים בכל מקום. בניית תשתיות ההולכה (צנרת ומתקנים) כפופה להליכי רישוי הבנייה המקובלים במדינה – עליה להתאים לתוכניות המתאר השונות ולקבל את אישור **מנהל מקרקעי ישראל**, **הוועדה הארצית או הוועדות המקומיות לתכנון ובנייה או משרד הביטחון** בשטחים שבתחום אחריותו.

4. הקצאה

באופן עקרוני, **המשרד לתשתיות לאומיות** הוא האחראי על חלוקת המים הכללית. המשרד, באמצעות **נציבות המים** מחליט עקרונית על ההקצאות לכל תחום (בייחוד לחקלאות), אך ניתן גם להגביל את ההקצאה לבתי מלון, לגינון וכיו"ב) וכן הוא מוסמך להתקין תקנות לקיצוב מים במקרה חירום מה שמתבטא לרוב בקיצוץ מכסות לחקלאות (סעיף בעייתי כפי שמפורט להלן) ובהתקנת תקנות לצמצום הצריכה העירונית. בנוסף למשרד לתשתיות לאומיות, מתבצעת בפועל הקצאה גם על ידי הגופים הבאים:

כאמור, **הרשויות המקומיות** הן האחראיות על חלוקת המים לצרכנים הביתיים. אין הגבלה רשמית על צריכה עירונית, אך המחיר (ראו בהמשך) עולה ככל שהצריכה גדלה על פי סוג ואופי הצריכה במטרה ליצור מנגנון של ויסות באמצעות המחיר. עם זאת, יש טענות כי גם במצב זה התשלום עבור המים מהווה חלק קטן מסל ההוצאות של הצרכנים הביתיים ולפיכך זהו מנגנון לא יעיל ותמיד ימצאו צרכנים (בייחוד בעשירונים העליונים) שיהיו

מוכנים לשלם את המחיר ולצרוך ללא הגבלה, ולכן אם רוצים להגביל את הצריכה העירונית יש למצוא מנגנונים אחרים (חינוך לחיסכון, תקנות מנהליות וכיו"ב) כפי שאכן מתבצע בעיתות חירום.

משרד החקלאות קובע את המכסה לחקלאות, תוך התייעצות עם משרד התשתיות. משרד החקלאות קובע הן את המכסה הכללית והן את החלוקה הפנימית קרי הקצאה לפי ענפים, הקצאה לפי איכות המים (מים שפירים מול מי קולחין) וכיו"ב. לגבי קיצוץ במכסות במהלך השנה, הסמכות העקרונית היא בידי **נציבות המים**, אך **משרד החקלאות** הוא אשר קובע את חלוקת הקיצוץ בין הענפים השונים ואת פרישתו לאורך השנה. זהו **חסם משמעותי שכן עיכוב בהחלטת משרד החקלאות עשוי להקשות מאוד את האפשרות החוקית לקצץ שכן יש תאריך מוגדר שאחריו הפרוצדורה הופכת למסובכת הרבה יותר. לחלופין, עיכוב ההחלטה יכול למנוע את האפשרות לקיצוץ מעשי בצריכה שכן במקרים מסויימים היא כבר נעשתה, ובמקרים אחרים (בעיקר בענפי חקלאות מסויימים) לא ניתן לקצץ בלי לגרום לנזקים משמעותיים לאחר שהתחילו להשקות בהנחת עבודה של הקצאה מסויימת.**

משרד החוץ מעורב בהחלטות על הקצאה במסגרת המו"מ לשלום והמסלול הרב צדדי שנוסד בוועדת מדריד. במסגרת המו"מ לשלום עם ירדן פעל צוות היגוי שכלל את נציב המים, נציגי משרד החוץ, נציגי משרד האוצר, נציגי צה"ל ואנשי אקדמיה. ההסכם כולל בתוכו גם התחייבות ישראלית להעביר לירדן מים בכמויות משתנות. יש עוד להוסיף את הסכם עקבה (מאי 1997) שנחתם בהסכמת המשרד לתשתיות לאומיות שגם הוא כולל העברת מים לירדן.

משרד החוץ גם אחראי על הסכמי אוסלו (שגם **משרד רוה"מ** היה מעורב בניסוחם) שמקצים כמויות מים לשימוש הפלשתינאים.

שני ההסכמים כוללים גם מחוייבות למחקר משותף ולפיתוח משותף של מקורות מים – כפי שכבר פורט.

4.1. פיקוח

הפיקוח על ההקצאות ועל ההקצבות נמצא עקרונית בידי **נציבות המים** אולם לה יש רק ארבעה פקחים בכל הארץ. לפיכך את הפיקוח בפועל על הצריכה החקלאית מבצע **משרד החקלאות** ואת אכיפת התקנות של הנציבות בכל הנוגע לצריכה ביתית (בייחוד הדברים אמורים בתקנות האחרונות הנוגעות לצמצום השקיית גינות, איסור רחיצת מכוניות בצינור וכיו"ב) נדרשות לבצע **הרשויות המקומיות** באמצעות הפקחים העירוניים. לא ברור המצב החוקי המאפשר לנציבות להורות לרשויות המקומיות כיצד לפעול, ולא ברורות סמכויות הפקחים לטיפול במפירי חוק.

5. תימחור

נושא התימחור הוא נושא קריטי. באמצעות תימחור המים ניתן לווסת את צריכתם בענפים מסויימים (בעיקר בחקלאות ובתעשייה) ולסבסד את צריכתם בענפים המוגדרים מועדפים. יש טענות רבות כלפי המחיר הנמוך המשולם על ידי החקלאים, וטענות לפיהן העלאת מחיר המים למחירים הריאלי תביא לצמצום הצריכה ולייעול החקלאות אשר תאלץ לעבור לגידולים הצורכים פחות מים. מנגד טוענים החקלאים כי הם ברוב המקרים והיישובים הם משלמים את מחיר העלות.

השאלה כיצד לקבוע את מחיר המים היא בעייתית. הנתון בו משתמשים לרוב – עלות ההפקה – מתייחס לעלות שאיבת והולכת המים בלבד. ואולם, כיוון שהמים הם משאב במחסור יש טענות כי צריך להתחשב גם בגורמים נוספים. אופציה אחת היא להתחשב ב"מחיר הצל" (בפשטות הכוונה לתמחור המים תוך התחשבות בעובדה שהכמות הנשאבת כעת לא תהיה זמינה בעתיד) – אך המתנגדים טוענים שהתימחור צריך להעשות בהנחה כי יהיה מילוי עתידי של המאגרים בהתאם למוצא הרב שנתי. אפשרות נוספת היא לתמחר את המים לפי עלות ייצור מים ממקורות חלופיים (בעיקר התפלה) בטענה שזהו מחירם הריאלי. המתנגדים טוענים כי יש לתמחר את המים בהתאם לסוג השימוש – כיוון שחקלאות נזקקת למים ברמה נמוכה יותר, אין זה הוגן לחייב את החקלאים לשלם עלות ייצור של מי שתיה, או את עלות הסינון והטיהור שהמים עוברים. לכשיתחילו מפעלי התפלה ויבוא מים, שכן אז יהיו למעשה שלושה סוגי מים הדורשים תימחור – קולחין, מים שפירים ממקורות טבעיים, ומים שפירים מהתפלה ויבוא ("מים שוליים"), שלכל אחד מהם עלות הפקה שונה.

באופן עקרוני, מועצת המים אחראית על קביעת כללים לחישוב מחירי המים. קביעת מחיר המים בפועל מתבצעת תוך חלוקה למגזרים השונים :

- **רשויות מקומיות: שר הפנים, בהסכמת שר האוצר ובאישור וועדת הכספים של הכנסת, אחראי לקביעת** תעריפי המים המסופקים על יד הרשויות המקומיות. מחיר המים משתנה בין הצרכנים השונים (צריכה ביתית, בתי מלון, גינון ציבורי ויתר השימושים) וגדל בצריכה הביתית בהתאם לכמות הנצרכת. המחיר המשולם לרשויות על ידי הצרכן הסופי – האזרח – יקר יותר מהמחיר אותו משלמות הרשויות המקומיות למקורות, וההפרש במחיר נועד לכיסוי הוצאות התשתית. הטענה היא כי בפועל משמש הכסף את הרשויות לכל סוגי הפעילות בבחינת מס נוסף על הארנונה. חוק תאגידי מים וביוב הקובע כי יש להפוך את משק המים והביוב ברשויות המקומיות למשק סגור אמור לשנות מצב זה (החוק עבר בקריאה שלישית ב-17 ליולי 2001 אך עדיין לא פורסם ברשומות ולפיכך אינו בתוקף עדיין).
- **המגזר החקלאי: משרד החקלאות אחראי על קביעת מחירי המים למגזר החקלאי, לאחר התייעצות עם מועצת המים ובכפוף להסכמת שר האוצר ולאישור וועדת הכספים. יש לציין כי החל מ-1994 פועל מנגנון אוטומטי לעידכון מחירי המים ושינויו דורש החלטת ממשלה.**

מועצת המים ממונה על ידי שר החקלאות (שריד מהתקופה בה נציבות המים הייתה בידי משרד החקלאות). היא מונה 27-39 חברים המורכבים מנציגי ציבור, נציגי ממשלה ונציגי ההסתדרות הציונית העולמית. נציגי הציבור המונים לפחות שני שלישי, מתמנים תוך שימת לב להיקף הצריכה, מה שנותן משקל גדול לחקלאים. יו"ר המועצה הוא שר התשתיות, וסגנו הוא נציב המים. למרות שלמועצה יש סמכויות רבות על פי חוק, בפועל עיקר פעולתה מתמקדת בדיון במחירי המים.

כפי שעולה, **משרד האוצר** מעורב בקביעת המחיר שכן נדרשת הסכמתו, אך יש לו תחומי אחריות נוספים. המשרד מקצה תקציב לתמיכות בספקי מים ולצורך השלמת הפער בין מחיר המים הנגבה מהצרכנים לבין העלויות הריאליות של ניהול משק המים. האוצר גם מקצה כספים לתמיכה בחקלאים בגין קיצוץ במכסות המים. יש גם צורך באישור האוצר לקביעת מחיר רכישת מים מבעל תשתית, לקביעת תעריפים לשירותי תשתית, לקביעת התקנות לחישוב עלות המים ולקביעת היטלי הפקת מים.

חשוב לציין כי הסכמת משרד האוצר ואישור וועדת הכספים אינם ניתנים אוטומטית אלא לאחר דיונים ומו"מ. כלומר, לא מדובר בצעד פורמלי גרידא אלא בתהליך מורכב וארוך של קבלת החלטות. עוד יש לזכור כי בגופים הללו, בייחוד בוועדת הכספים, יש ללובי החקלאי משקל רב.

6. איכות המים

גם תחום זה הוא קריטי, משתי סיבות עיקריות. מחד, לאיכות מי השתייה יש השפעה ישירה על בריאות הציבור שכן איכות נמוכה עלולה לגרום להתפרצות מחלות ומגיפות. מאידך, לקביעת תקני האיכות השפעה מכרעת על כמות המים הזמינה: ככל שהתקן מחמיר יותר, מוגדר חלק קטן יותר מהמים כראוי לשתייה. באופן דומה, ככל שיש פחות מים במאגרים, איכותם יורדת כיוון שריכוז המזהמים עולה ומלחים לא נשטפים זאת עד לפסילת המאגר כולו במקרים קיצוניים. (להרחבה בנושא, ראו נייר רקע של מרכז המחקר והמידע בנושא "איכות מקורות המים בישראל").

6.1. קביעת תקנים ותקנות

משרד הבריאות קובע את תקני איכות המים (קרי ריכוז המזהמים והמלחים המותר ורמת העכירות המותרת). בנוסף, המשרד אחראי אחראי גם לתקנות הקובעות את הפרדת מי הביוב ממי השתייה, לתקנות הקובעות את רמת טיהור מי השופכין ולכללים לעניין טיהור מי שופכין המיועדים להשקיה. משרד הבריאות רשאי גם לפסול מי שתייה שאינם תואמים את התקנות.

נציב המים מחזיק במגוון סמכויות לניהול, פיקוח וביקורת לשם הגנה על איכות המים ולמניעת זיהום מים. כמו כן, לנציב יש סמכות להורות על שינוי ייעוד של מים שנפסלו לשימוש. בנוסף למשרד הבריאות, חלק מהאחריות לביצוע חוק המים, בכל הנוגע לשמירה על איכות המים, הועברה **למשרד לאיכות הסביבה**. השר לאיכות הסביבה רשאי להתקין תקנות למניעת זיהום מים ולהגנה על מקורות מים מפני זיהום (בפועל בעל הסמכות העיקרי הפועל בתחום זה הוא **נציב המים** כאמור).

6.2. ניטור ופיקוח

מקורות מנהלת מעקב שוטף על איכות המים שהיא מספקת באמצעות מעבדה מרכזית ומעבדות מרחביות. החברה עורכת בדיקות תקופתיות למקורות המים וברשתות האספקה (מדי יום בערים הגדולות ועד פעם בחודש ביישובים קטנים). כל הבדיקות כפופות לתקני משרד הבריאות. כיום מתוכננת הקמת מתקן סינון מרכזי למי המוביל הארצי שימנע בעיות של עכירות.

מינהלת הכנרת, אחראית על איכות מי הכנרת ועורכת בדיקות תקופתיות של האגם. המינהלת פועלת בשיתוף פעולה עם מקורות לשם עידכון מתמיד של איכות מי הכנרת ופיתוח ושימוש בשיטות שונות (בעיקר ביולוגיות) למניעת זיהומים באגם.

המשרד לאיכות הסביבה מנהל מעקב שוטף על מצב הזיהומים במקורות המים ובנחלים וכן אחר זיהומים הנגרמים משפכים עירוניים ותעשייתיים, בהתאם לתקנות שהמשרד עצמו קובע.

משרד הבריאות אחראי על בדיקת מקורות המים שאינם באחריות מקורות וכן על פיקוח על הבדיקות שעורכים כל הגופים האחרים.

7. מחקר

משרד המדע אחראי על חלק גדול מהמחקר הנעשה בישראל, כולל בתחום המים. במסגרת המשרד פועלת **הוועדה הישראלית להידרולוגיה** המרכזת את המחקרים הנעשים בתחום ביוזמות שונות. עד הפרטתה, הייתה **תה"ל** אחת היוזמות הבולטות של מחקרים בתחום המים, אולם מעורבותה בנושא פחתה מאז הפרטתה. משרד המדע טוען כי העובדה שחלק גדול מגופי המחקר הפועלים בארץ ממומן מכספי חוץ לא מאפשרת לקבוע סדר עדיפויות לאומי ולנתב את המחקר בהתאם. דו"ח של הוועדה הישראלית להידרולוגיה מ-1995 מנתח את בסיס הידע הקיים ואת המחקרים שנערכו ונערכים, וחווה לפיכך את המחקרים הנדרשים עד 2005 (הוועדה התייחסה לפרק זמן של 10 שנים) ומגיע למסקנה כי לצורך מחקר בסיסי ויישומי יהיה צורך בכ-74 מיליון דולר (7.4 מיליון דולר לשנה) בנוסף להשקעה בהכשרת מאגר חוקרים וכוח אדם איכותי לתחום ההידרולוגיה.

רשימת מקורות

חוקים:

- חוק המים, תשי"ט – 1959 ;
- פקודת בריאות העם, 1940 ;
- חוק מדידת מים, תשט"ו – 1955 ;
- חוק הפיקוח על קידוחי מים, תשט"ו – 1955 ;

החלטות ממשלה:

- החלטה מספר 525 מיום 28 במאי, 1989 ;
- החלטה מספר 117 מיום 7 ביולי, 1996 ;
- החלטה מספר 203 מיום 28 באוגוסט, 1996

מדינת ישראל, משרד האוצר, (2000), **הצעת תקציב לשנת הכספים 2001** **ודברי הסבר מוגשים לכנסת החמש עשרה**, המשרד לתשתיות לאומיות.

מדינת ישראל, משרד האוצר, (2001), **הוראות התקציב לשנת הכספים 2001** (פירוט נוסף של תכניות), תמיכות במחירי מצרכי יסוד וביצור חקלאי.

דין וחשבון של הוועדה לבחינת הניהול של אספקת המים בישראל, יו"ר שאול ארלוזורוב, אפריל 1997

גולדמן, ש', ויי פישמן, "מסמך רקע בנושא: המסגרת המשפטית, הגופים ומשרדי הממשלה הקשורים בנושא משאבי המים", מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הוגש לח"כ דוד מגן, 5 ביולי 2001.

הראל, ד., דרייזין, י. ומאיר, נ., (1999), "המים כמשאב לאומי בראיה אינטגרטיבית" עבודת גמר במסגרת אלכ"א – התוכנית למדיניות חברתית ולמינהל-סגל ב' מחזור י"ב.

זסלבסקי, ד', **פני המים בישראל**, מוסד נאמן, מכון ירושלים לחקר ישראל ו"חיים וסביבה", יולי 2001

קלי, א', **משאב במחסור: המים בישראל ובאזור**, המכון לחקר המים, הטכניון, 1997